

(2026) 3.
DECLARA-
TIO TABVLAE TRIVM
methodorum Theologiæ
M. Fla. Illyr.

PAVLVS OMNINO VULT DOCTOREM EC-
clesiæ esse bonum dialecticum. Nam 1. Tim. 1. vult eum
intelligere singulas voces aut res, subiectum & prædica-
tum, atq; ita naturam propositionum, ut sciat & attendat
tum de quo loquatur, tum quid de eo dicat. 2 Tim. 2. vult
eum esse aptum ad recte diuidendum. Titi. 1. vult esse ido-
neum ad argumentandum & refellendum. 1. Tim. 3. vult
esse ad docendum promptum, & denique ut omnia
ordine agat, præsertim uero doceat, quia De-
us est ordinis, non Confusionis in rerum
natura auctor. 1. Cor. 14.

HANC tabulam studiosi
Theologiæ nulla certe osten-
tatione ingenij, aut stulta
curiositate proponere uolui-
sed propter multa eaq; non
uulgaria commoda, quæ
mox recensitebo. Quoniam uero hæc breues
delineationes necessario obscuræ sunt, tum
quia singulis uocibus ueluti punctis res ma-
gnæ & difficiles in eis notantur, tum quia etiã
ipsa methodorū nomina ac series sūt pleriq;
ignotiores: ideo breuem quoq; declaratione
illarū studio publici boni adiciemus, quæ ip-
sas, earūq; lineamēta ac consensū lectoribus
illustrent, ne uel odio habeant non intellecta
uel sine omnifructu ea admirētur, inaniterq;
solos oculos pascant. Primum uero de fructi-
bus, commodisue huius delineationis dica-
mus, quānā inde ad eos, qui diligenter hæc
perspexerint, sint peruentura.

I. Utilitates igitur huius tabellæ sunt
multæ & eximæ. Primum enim tota idæa ac
tis simul inspecta & animo comprehensa
iuuat intellectum, in cogitando, dicendo
scribendo, dum is cernit, quomodo singula
partes tum inter se cohæreant, tum etiã to-
tum corpus constituent, seu qua harmonia ac
lia alijs consonent, Vbi sit principium, medi-
um ac finis, Non enim in singularū tantum
partium

partium peruestigatione uera rei cognitio
consistit, sed etiam in totius concinna con-
formatione ac conciliatione, imo ne intel-
ligi quidem singulæ partes possunt, nisi cum
alijs præcedentibus ac sequentibus cogita-
tione, iudicioq; collocentur ac comparen-
tur, et quid cū illis cognationis, coniunctio-
nisue habeant, quomodo inde dependeant,
aptæ ue sint, quid alijs adminiculi conferant,
aut inde accipiant, diligenter considerentur.

Erit quoq; pijs magna uoluptas euarijs
formis semel sibi ante oculos ita pro poni, ut
quasi uno intuitu cerni possint, quæ tam mul-
tis alioqui uoluminibus compræhenduntur,
& tam longo tempore sibi sunt discenda.

II. Secundo illa dispositio, ordo atq; con-
nexio partium etiam memoriam plurimum
adiuuat, siue nobis ipsis retinere siue alijs pro-
ponere res utiles debemus: Sicut contra ei
confusio uel maxime obest, quod citra meam
admonitionem omnibus est notissimum.

III. Tertio hæc concinna harmonia testa-
tur de certitudine huius scientiæ, dum prima
initia causæ, mediæ ac fines aptissime inter se
se consonant. Nam errores aut deliria homi-
num sunt fœdum quoddam chaos, quod uel
non facile potest in aliq; tolerabile formam
redigi, uel si redigatur, propalam monstrosi-
tate & inconcinnitate sua falsitatem testa-
tur, ac uelut in Chymera, non respondent
uel mediæ, uel etiã ultima primis.

III. Quarto hæc multiplex Spirituális harmonia aut concentus pariet omnibus bonis ac pijs ingenijs multo maiorem uoluptatē, in modo eam diligenter obseruent et expendāt quā ista corporea, quæ fugaci uoluptate aure demulcet. Gaudebunt enim pij hanc omnium scientiarum architectonicā aut rectricem non minus quam alias scientias certo decentiq; ordine constare. Cernent & ipsum rerum omnium creatorem Dominum, hic quoq; sicut ubiq; non confusionis, sed ordinis autorem, effectoremq; esse, qui omnia in numero, pondere ac mensura fecit & æsthetice.

V. Deniq; tanto magis fugient sanæ mentes fanaticorum dogmatum Confusiones, quorum monstrosū corpus sibimet undiq; contradicens, aut certe non constans, ut illud Horatianum est, ultro autorem suum, illum omnium confusionum patrem Satanam confitebitur ac Contestabitur.

Expositis uisibus huius tabellæ, iam ad declarationem ipsius progrediamur, Quæ non adeo erit difficilis modo lector mediocrem attentionem adhibeat, & hanc explanationem cum ipsis delineationibus accurate cōferat, & quo singula pertineant, obseruet.

Tres sunt præcipuæ methodi aut ordinatæ, compendariæq; uia, per quas artes traduntur, Synthetis, Analysis, & definitiua.

Theolo

Theologia per Synthetis commodissime traditur, sicut & Grammatica, Dialectica Geometria. Tamen & per alias tradi queat, sicut nos eam in omnibus tribus ordinibus in hac tabella delineauimus. Posui uero synthetis tanquam huic materiæ maxime propriam primo loco, Secundo analyticam, tertio definitiuam.

Prima tabella progreditur, uti communis Scriptio aut lectio dextrorsum, Secunda retro aut sinistrorsum, ut hebræa Scriptio ac Lectio, Postrema a superiori dextrorsum tendit. Sed iam singulas methodos ac delineationes ordine exponamus.

DE PRIMA AUT SYNTHETICA METHODO.

Est uero Synthetis ea methodus aut ordo, quæ incipit à primis & simplicissimis elementis, principijs aut causis, eaque componendo eousq; progreditur, donec tandem totum corpus extruat, & ad certum finem, meramue desideratam perueniat. Ut Grammatica ab elementis literarum incipiens componendo illa, primum efficit syllabas, ex illis deinde uoces, inde tertio sententias, ex quibus quarto integras disputationes, ac postremo inde conficit plena uolumina, opera, actiones, processus, ac similia, quibus tota res proposita perfecte exponatur.

A iij

Sic

Sic igitur & Theologia simplicissimum
elementū est primum ipse Deus, unus & tri-
nus, qui est omnium principium, prima cau-
sa aut motor, ut in tabella delineauimus. Is
est unica causa aut fons omnis boni. Deinde
is creat mundum & rationales Creaturas;
Angelos & homines, quod est secundum
Theologiae elementum. Nam ex horum du-
orum elementorum, creatoris scilicet & crea-
turae compositione, commercio aut combi-
natione totum Theologiae corpus consti-
tuitur.

Postea iustus Deus illis indit & pro-
ponit iustam legem obedientiae, quae est qua-
si secunda compositio aut combinatio crea-
toris & creaturae. Et si autem hoc quoque in ip-
sa creatione factum est, tamen separatim est
expendendum.

Tertio, angelorum pars ruit inobedien-
tia erga Deum & fiunt Satanæ (unde fons
omnis mali in rerum natura extitit) eorumque
impulsu ac suo libero arbitrio etiam homo
habetur contra Deum, legem eius uiolans. Et
contra iustus Deus eum morti ac inferis ad-
dicit, quae est tertia compositio Dei & ho-
minis.

Quarto, hinc noua compositio existit,
quod ex lapsu hominis eius corruptio, uaria
peccata, Seruitus Satanæ, & terra confusio
hominis, eius actionum & rerum ipsarum in
quibus

quibus uersatur, prouenit. Et contra ex iusti-
cia & lege Dei uiolata oritur eius ira, uariae
poenae & calamitates temporariae & aeternae,
quae duplicia mala culpa ac poenae quasi
correlatiua sibi inuicem obuiam eunt, & ue-
luti consociantur, seu sunt illae tristissimae
merces, quae inter Deum & homines com-
murantur.

Quinta coniunctio est, quod iustus Deus
nihilominus urget hominem sua lege &
flagitat obedientiam ac poenas, tum nostrae
conscientiae chirographo, seu lege naturae,
tum lege uocali & scripta in noua pate-
factione. Tum denique concione mirabilium
prodigiorum ac calamitatum, quibus homi-
nem flagellat, eum debiti ac irae suae admo-
uens. Qua seuera Dei exactione, minis & le-
gis concione pars hominum induratur, & si-
cut Satan Deum contemnit: pars conuicta,
iustam damnationem agnoscens ac deplo-
rans, ueluti in inferno confracta & contrita,
obrutaque mœrore ac desperatione iacet.

Sexta compositio, Deus diligens mun-
dum, donat ei suum filium. Et ille uicissim
nomine humani generis offert ac sacrificat
se Patri mediatorem & satisfactorem pro
nobis, humiliat se, fit homo, & denique obedi-
endo ac patiando, Deo, eiusque iusticiae ac ui-
olatae legi pro homine abundantissime satis fa-
cit, & legem largissime implet, peccatum
A iij expiat

expiat, Deum humano generi placat, eliq̃
cum alia ingentia bona, tum & uitam æter-
nam impetrat.

Septima compositio est, quod Deus
hæc tanta beneficia, præsertim autem satis-
factionem aut obedientiam Filij sui, quæ
est iusticia nostra imputatiua, generi huma-
no per Euangelium & Sacramenta annun-
ciat & offert, idq̃ contriti fide accipiunt.

Ex qua collatione sequuntur porro hæc
primorum elementorum, Dei & credentis
hominis compositiones, iustificatio, seu iusti-
cia, obedientia, aut satisfactionis Christi im-
putatio, donatio Spiritus Sancti, renouatio,
inuocatio & alij fructus ac opera Spiritus,
crux, resuscitatio & Iudicium humani gene-
ris, piorum glorificatio, & gloria Dei. Qui
ultimi fines Theologiæ sūt. Ad quos illa hoc
modo per Synthesin à primis elementis, cau-
sis aut fontibus progreditur.

Nec mirum est, sacras literas historicè
tradere. Nam & methodus utriusq̃ est Synthe-
tica, & pleraq̃ sunt in eis historica, aut res
gesta. Vt, Creatio, lapsus, Legislatio, pro-
missionis datio, doctrinæ ac Sacramento-
rum, totiusq̃ Religionis constitutio, homi-
num uocatio, incarnatio, passio, resuscitatio,
& extremum iudicium. Quæ per synthesin
commodissime, suoque naturali ordine expo-
nuntur.

Omnibus

Omnibus autem hisce confutioni-
bus loci, qui ibi tractantur, ueluti tituli qui-
dam in tabella super scripti sunt, ut intuenti
apparet.

Sunt porro in omnibus hisce compo-
sitionibus Dei ac hominis, ueluti quidam con-
tractus, mutua officia, aut rerum cōmunica-
tiones, in quibus alias Deus homini, alias
contra, homo Deo, aut etiam uterq̃ alteri ali-
quid boni, malique dat, exhibet, aut offert.

Nam primum Deus dat toti rerum crea-
turæ ipsum esse, seu mundum creat.

Deinde dat homini legem naturæ eum
ad imaginem suam formans, & simul etiam
externam legem eidem proponens de uetita
arbore, & homo uicissim Deum agnoscit, ac
ueluti uiua quadam imagine, aut purissimo
speculo diuinæ faciei lucem refringente &
referente, eum representat ac honorat.

Tertio ac quarto, homo Deo facit iniu-
riam sua inobedientia, & Dei imaginem foe-
de corrumpens, aut potius abiiciens, & con-
tra Satanæ horrendam laruam induens, fit
Dei hostis, & Satanæ mancipium. Vnde por-
ro uaria peccata oriuntur: Et contra Deus
homini, ut ita loquar, dat iram, mortem, &
alias tristissimas calamitates.

Quinto, Deus nihilominus dat homini
legem minasque atroces proponit, urgens
eum flagitando obedientiam, eumq̃ iniusti-

A v

cia

ciæ conuictum horrendis comminationibus perterrefacit & conterit.

Sexto, Deus largitur Filium suum mundo aut humano generi, ipse etiam uicissim mundi nomine Patri sese offert, ut expiet nostram iniusticiam, legi ac iusticiæ Dei satisfaciat, nobisq; Deum placet, tollat peccatum & mortem, restituta iusticia & uita, sitq; noster perpetuus apud Deum Sacerdos qui pro nobis perpetuo Patrem oret & interpellat merito & precibus.

Septimo, Deus dat homini promissiones in uerbo & Sacramentis de hisce Christi beneficijs, Et contra homo ^{Deo} ^{offert} ^{se} ^{ut} ^{pro} ^{se} ^{ipso} ^{et} ^{alijs} ^{hominibus} dat aut tribuit fidem Deo, credens eius promissionibus.

Octauo Deus dat aut imputat homini iusticiam aut meritum Filij sui, tribuit ei pacem cordis seu bonam conscientiam, Donat item Spiritum Sanctum & reuaticionem aut reformationem, seu nouum cor, eumque ad bona opera condit.

Nono homo instauratus, Deo offert nouam obedientiam, amorem, timorem, gratitudinem, celebrationem, & alia bona opera, totamq; hostiam uiuentem. Sicq; instar Lunæ à Sole illuminatæ acceptam coelestis lucem reflectit in Deum, & homines, glorificando Patrem coelestem, & iuuando proximum.

Decimo

Decimo Deus homini mortuo dat uitam eumque resuscitat, & plene restaurat ad suam imaginem, eum iudicat, ac uita & gloria æterna ornat.

Postremo homines resuscitati Deo dant gloriam in perpetuum: Impij quidem cum Diabolis inuiti, gementes & eiulantes: Pij uero cum sanctis Angelis uolentes ac læti, Te Deum laudamus concinunt.

Sic Synthetica Theologiæ methodus (quæ ei maxime propria est) incipit à Deo tanquam simplicissimo Elemento, prima causa aut motore, eumque uarie cum homine componendo progreditur, donec ad ultimum finem, id est, ad eundem Deum perueniat, iuxta illud Rom. ^{Ex quo} ^{per quem} [&] ⁱⁿ ^{quem} ^{omnia} ^{Quæ} ^{est} ^{breuissima} [&] ^{Synthe} ^{tica} ^{Theologiæ} ^{summa}. Nam EX Deo cum alia omnia sunt, tum in primis homo ad eius imaginem conditus: PER ipsum omnia bona fiunt, præsertim in Religione & rebus Spiritualibus, & deniq; IN eum tanquam ultimum finem, summumque bonum homo tendit, in eoque desinit & acquiescit. Et sic Deus tandem est, eritque omnia in omnibus, cui gloria & honos in sæcula. Amen.

Secundum hanc methodum progrediuntur (quod ad totum corpus attinet) Catecheses, institutiones, Loci, & omnino pleaque doctrinæ huius cõpendia. Est, n. ei, ut dictum

dictum est, commodissima. Nam semper posteriora sua natura & etiam nunc serie, ex prioribus oriuntur, depēdent ac intelliguntur

DE SECUNDA AUT ANALYTICA methodo.

Methodus analytica prorsus contrarium cursum & ordinem Synthesi tenet. Inde hæc incipit, ubi illa desinit, & contra ibi desinit, ubi illa incepit. Nam ab ultimo fine aut opere cuiusvis artis, scientiæve incipiens, retro per causas aut media & omnino per antecedentia ad prima initia aut fontes regreditur.

Licet igitur Theologia commodissime per Synthesin tradatur, tamen & analyticam methodum aliquo modo recipere posset, ut adiuncta tabula testatur. Finis. n. Theologiæ, de quo nos miseri homines maxime agimur, est VITA æterna, sicut ille ex Christo querit, Domine quid faciens VITAM æternam possidebo. Hic quidem finis bonorum aut beatitudo nobis pene natura notus est. Sed de causis, medijs, aut vijs eo ducentibus precipua est questio. Alius. n. alias monstrat, alius agnum Dei, alius lupum Satanæ etc.

Proximæ tamen eius causæ, aut, ut ita dicā, accessus adhuc nonnihil notiores sunt. Nemo enim ferme dubitat, quin proximæ causæ

causæ vitæ sint, Dei favor & nostra perfecta iusticia. Verum horum fœlix est, qui potuit cognoscere ac tenere causas. Sunt autem proximæ hæc quatuor. i. propitiator, qui SOLVS hæc bona, i. iusticiam & gratiam Dei nobis obediendo & patiando parat. 2. Promissio in verbo & Sacramento, quæ SOLA ea offert. 3. Fides, quæ SOLA accipit. 4. Contritio, quæ est quiddam, quod necessario fidem præcedit.

Contritionis causa est cognitio peccati ac iræ, Eius autem Lex, cuius postremo Deus. Fidei causa est verbum, Sacramenta & Spir. quæ sunt à Deo. Promissio est per verbum & Sacramenta, quæ itidem sunt à Deo. Christus hæc bona nobis comparans, est nobis à Deo donatus, Sed ipsa bona nobis contingunt ex eius merito & applicatione. Meriti causa est exinanitio, obedientia & passio Christi. Quæ porro Christi solutio fit ob debitum aut violationem Legis ac iustitiæ Dei. Debitum autem oritur ex multiplici peccato, quod profluit ex primo lapsu: Qui est ex Adamo, & sua quadam ratione ex mandato prohibiti arboris: Quorum utriusque Deus est autor.

Sic Analysis Theologiæ ab ultimo eius fine aut scopo. i. a VITA æterna, per proximæ causas, causarumque causas ad remotiores, & tandem ad primos fontes, atq; adeo

adeo ad ipsum Deum, qui primus ac supremus ueritatis fons autorque est, omnia resoluen- do ac peruestigando regreditur, ut in hac secunda methode in tabella ante oculos delineatum est.

Per hunc ordinem, Postillæ, & expositiones Sacrarum literarum, que quidem ueræ ac mere expositiones textus sunt, & non in Institutiones degenerant, magna ex parte tractantur. Sic enim integræ disputationes aut Scripta resoluuntur. Refutationes etiam Scriptorum hanc ferme methodum sequuntur.

Licet autem hac methode Theologiæ corpus commodè comprehendere ac tradere non possit, quod prius sunt in ea exponenda posteriora natura, quam priora, cum tamen illorum noticia ex horum expositione dependeat: Utile tamen fuerit & hanc delineationem contemplari, quod cum incipiat ab ijs, que nobis sunt priora seu magis necessaria, magisque nota, cernimus hic, quænam sint ei proximæ causæ aut media, per quæ ad id peruenire queamus, de quo maxime angimur ac querere solemus. Semper enim cognita re necessaria aut fine aliquo, de eius proximis causis aut modo parandi querimus, quas cum audiimus, querimus ulterius; & de illarum causarum causis: Atque ita semper retrogradimur, donec tandem ad aliqua

aliqua certa initia perueniamus, unde actionem, conatumque nostrum ordinemur ac progredimur, ad desideratum scopum festinantes.

DE METHODO DEFINITIONIUM.

Definitiva porro methodus solet primam definitionem proponere, que summam totius artis, eiusque precipua capita ita complectatur, ut dum eius singulæ uoces aut res exponuntur definitione, diuisione, aut causarum, connexorumue demonstratione, tota ars simul comprehendatur ac explicetur. Qui ordo magis artificialis quam naturalis est. Proposui igitur in hac tertia delineatione primum definitionem Theologiæ, quod sit doctrina cœlestis, seu cœlitus allata, de Deo & eius uoluntate. Deinde explico uocem doctrinæ uaria subdiuisione, ita tamen ut præcipue legem, eiusque officium declarem. Postea uocem Deus personarum distinctione ac officiorum expositione, ubi tamen præcipue filius, eius incarnatio, ac tota mediatio declaratur. Postremo uox uoluntas exponitur, in qua potissimum Euangelica uoluntas aut misericordia Dei illustratur. Commodè uero cadit quod regnum peccati ac gratiæ debitum hominis ac personæ Iesu Christi, quasi parallela sibi inuicem in ima tabellæ margine coincidunt; Illis enim inter

inter se connexis nostra conditio ac Salutis
myſterium compræhenditur.

Hæ tres methodi ac delineationes Theo-
logiæ bono a me ſtudio propoſitæ, haud du-
bie in meliorem partem a candidis, pijsque
hominibus accipientur, nec uulgares uſus ijs,
qui eas perpenderint, afferent. Nam ut ea,
quæ ſupra de utilitatibus dicta ſunt non re-
petâ, nō poteſt dici, quantum lucis iudicio in
cogitando, dicendo ac ſcribendo afferat,
quantoque ſit plenior ac ſolidior cognitio,
ſi quis totius artis idæam bene animo com-
prehenſam habeat, nouerit ubi principium,
medium, aut finis ſit, & omnino ſingularum
inter ſeſe partium, ac cum toto harmoniam
pernoſcat. Verum de methodis in quodam
libello titulo Paralipomena Dial. diligenti-
us diſputatum eſt, quem, qui hanc materiam
plenius cognoscere uolent, legant.

Quod ſi quæ hic obſcurius, breuius,
aut etiam rudius dicta, propoſitaue ſunt,
ſpes eſt exoriturum, qui ea meliori ordine ac
perſpicuitate exponat. Forte & aliarū ſcien-
tiarum, ac præſertim facultatum eruditis oc-
caſio dabitur, ut & illi ſuarum profeſſionum
typos ſtudioſæ iuuentuti proponant. Deus
autem cauſa & fons omnis boni tueatur cum
alias iam ſuo ingenti beneficio illuſtratas
ſcientias, tum & in primis hanc ſupremam
contra Satanam & omnes corruptores ac ſe-
ductores: Amen.

FINIS.